

Socialutskottets betänkande 2024/25:SoU11

Riksrevisionens rapport om Sis särskilda ungdomshem

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

I skrivelsen redovisar regeringen sin bedömning av de slutsatser och rekommendationer som Riksrevisionen lämnar i sin granskningsrapport SiS särskilda ungdomshem – brister i statens tvångsvård av barn och unga.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

I betänkandet finns sju reservationer (V, C, MP) och ett särskilt yttrande (S).

Behandlade förslag

Skrivelse 2024/25:40 Riksrevisionens rapport om SiS särskilda ungdomshem.

Sju yrkanden i följdmotioner.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet5

Utskottets överväganden.....6

 Riksrevisionens rapport om Sis särskilda ungdomshem.....6

 Utskottets ställningstagande.....14

Reservationer17

 1. Habilitering, punkt 1 (MP)17

 2. Målgrupp, punkt 2 (MP)17

 3. Säkerställande av experter, punkt 3 (MP).....18

 4. Kompetens, punkt 4 (V, MP).....18

 5. Överblick, punkt 5 (MP).....19

 6. Uppföljning och redovisning, punkt 6 (V).....19

 7. Uppföljning och redovisning, punkt 6 (C).....20

Särskilt yttrande.....21

 Riksrevisionens rapport om Sis särskilda ungdomshem (S)21

Bilaga

Förteckning över behandlade förslag.....22

 Skrivelsen.....22

 Följdmotionerna22

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Habilitering**

Riksdagen avslår motion

2024/25:3267 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 4.

Reservation 1 (MP)

2. **Målgrupp**

Riksdagen avslår motion

2024/25:3267 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 3.

Reservation 2 (MP)

3. **Säkerställande av experter**

Riksdagen avslår motion

2024/25:3267 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 5.

Reservation 3 (MP)

4. **Kompetens**

Riksdagen avslår motion

2024/25:3267 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 2.

Reservation 4 (V, MP)

5. **Överblick**

Riksdagen avslår motion

2024/25:3267 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 1.

Reservation 5 (MP)

6. **Uppföljning och redovisning**

Riksdagen avslår motion

2024/25:3265 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkandena 1 och 2.

Reservation 6 (V)

Reservation 7 (C)

7. **Regeringens skrivelse**

Riksdagen lägger skrivelse 2024/25:40 till handlingarna.

Stockholm den 30 januari 2025

På socialutskottets vägnar

Christian Carlsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Christian Carlsson (KD), Carina Ståhl Herrstedt (SD), Carita Boulwén (SD), Mikael Dahlgvist (S), Jesper Skalberg Karlsson (M), Anna Vikström (S), Leonid Yurkovskiy (SD), Gustaf Lantz (S), Malin Höglund (M), Christofer Bergenblock (C), Mona Olin (SD), Ulrika Westerlund (MP), Lina Nordquist (L), Karin Sundin (S), Thomas Ragnarsson (M), Dzenan Cisija (S) och Maj Karlsson (V).

Redogörelse för ärendet

Riksdagen överlämnade Riksrevisionens rapport SiS särskilda ungdomshem – brister i statens tvångsvård av barn och unga (RiR 2024:7) till regeringen den 2 maj 2024. Regeringen återkom till riksdagen med skrivelsen Riksrevisionens rapport om SiS särskilda ungdomshem (skr. 2024/25:40) den 29 oktober 2024.

I betänkandet behandlar utskottet skrivelsen och sju yrkanden i följd-motioner. Förslagen i motionerna finns i bilagan.

Vid utskottssammanträdet den 30 maj 2024 informerade riksrevisor Helena Lindberg med medarbetare om Riksrevisionens rapport.

Utskottets överväganden

Riksrevisionens rapport om Sis särskilda ungdomshem

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. habilitering, målgrupp och säkerställande av experter. Riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Jämför reservation 1 (MP), 2 (MP), 3 (MP), 4 (V, MP), 5 (MP), 6 (V) och 7 (C).

Skrivelsen

Riksrevisionens iakttagelser och slutsatser

Riksrevisionens övergripande slutsats är att Sis inte når målen med verksamheten på de särskilda ungdomshemmen och att barn och unga som placeras på de särskilda ungdomshemmen inte får en effektiv vård och behandling.

Riksrevisionen anser att Sis uppdrag är otydligt formulerat såväl i instruktion som i lagstiftning. Detta gäller både vilka målgrupper Sis ska ta emot och vad Sis ska erbjuda i form av vård och behandling.

Riksrevisionen har vid sin granskning noterat att det inte finns några riktlinjer eller motsvarande där det tydligt framgår när ett barn eller en ungdom ska vårdas på ett särskilt ungdomshem, få psykiatrisk tvångsvård eller få insatser enligt lagen (1993:387) med stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, för de fall där samtliga samhällsaktörer skulle kunna vara aktuella.

Riksrevisionen anger vidare att regeringen bör tydliggöra om Sis bör ha ett ansvar även för LSS-berättigade barn och unga. Om regeringens bedömning är att dessa barn och unga är myndighetens ansvar och bör vårdas på de särskilda ungdomshemmen, behöver regeringen också säkerställa att myndigheten har rätt förutsättningar för vård och behandling av målgruppen. Vidare är det enligt Riksrevisionen särskilt viktigt att regeringen tar ställning till om Sis ska ha ett habiliterande uppdrag och bedriva s.k. särskilt förstärkta avdelningar. Om Sis ska bedriva sådan verksamhet bör myndigheten ges ett habiliterande uppdrag, innefattande bl.a. specialiserad hälso- och sjukvård.

Riksrevisionens rekommendationer till regeringen

Riksrevisionen lämnar följande rekommendationer till regeringen:

- Tydliggör Sis vård- och behandlingsuppdrag och vilka målgrupper som ska placeras på de särskilda ungdomshemmen.

- Säkerställ att experter inom social barn- och ungdomsvård och barn- och ungdomspsykiatri involveras i ärenden om tvångsvård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU.
- Ge tilläggsdirektiv till den pågående Utredningen om en reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård (S 2024:01) om att den ska överväga att införa en fristående central in- och utskrivningsfunktion till de särskilda ungdomshemmen, samt beakta om en tidsgräns bör införas för hur länge barn och unga får vara placerade på de särskilda ungdomshemmen.

Riksrevisionens rekommendationer till Statens institutionsstyrelse

Riksrevisionen lämnar följande rekommendationer till Sis:

- Säkerställ att interna styrdokument som ledningen har beslutat om också implementeras och följs i det dagliga arbetet på ungdomshemmen.
- Inrätta en funktion inom myndigheten med ett tydligt ansvar för behandlingsverksamheten.
- Inrätta regionala team med ansvar för behandlingsprogram som inte deltar i det dagliga arbetet på avdelningen.
- Säkerställ att personalen på ungdomshemmen har rätt kompetens för att bedriva vård och behandling på ett effektivt sätt utifrån barnens och ungdomarnas behov.
- Säkerställ att vård och behandling regelbundet följs upp och utvärderas.
- Säkerställ att samtliga ungdomshem har öppna behandlingsplatser för utslussning och mjukare övergång till behandling i öppna former.

Regeringens bedömning av Riksrevisionens iakttagelser

Regeringen välkomnar Riksrevisionens granskning och anser att rapporten utgör ett viktigt bidrag i det fortlöpande arbete som regeringen bedriver för att förbättra situationen för barn och unga som av olika skäl behöver vara placerade inom den sociala barn- och ungdomsvården.

Regeringens styrning av Statens institutionsstyrelse

Myndighetens uppdrag och målgrupp

Riksrevisionen bedömer att regeringen hittills inte har styrt i de frågor som är mest centrala för att åstadkomma en ändamålsenlig vård och behandling för samtliga placerade barn och unga på de statliga ungdomshemmen. Riksrevisionen anser att Sis uppdrag är otydligt formulerat såväl i instruktion som i lagstiftning, både när det gäller vilka målgrupper Sis ska ta emot och vad myndigheten ska erbjuda i form av vård och behandling.

Regeringen delar Riksrevisionens uppfattning om att styrningen av Sis inte har varit ändamålsenlig i alla avseenden. De brister som Riksrevisionen för fram beror dock inte bara på hur den formella styrningen av myndigheten skett, utan också på de utmaningar som den snabba samhällsutvecklingen har

inneburit när det gäller behoven hos de barn och unga som placeras på de särskilda ungdomshemmen.

Regeringen konstaterar att det såväl i myndighetens instruktion som i andra författningar ställs krav på att vården bedrivs med bl.a. respekt för barnens rättigheter och den enskildes integritet samt att insatserna ska vara individuellt anpassade. Regeringens bedömning är därmed att befintligt regelverk är tydligt i dessa avseenden.

Riksrevisionen för fram att det är otydligt vilken vård och behandling som ska bedrivas på de särskilda ungdomshemmen. Regeringen delar delvis den uppfattningen. Givetvis ska den vård och behandling som ges vid de särskilda ungdomshemmen vara anpassad efter barnens och ungdomarnas individuella behov och förutsättningar. Regeringen anser dock inte att det är lämpligt att i en instruktion till en myndighet detaljstyra innehållet i vården på det sätt som Riksrevisionen förefaller efterfråga, t.ex. i fråga om ett habiliterande uppdrag. I likhet med övriga statliga myndigheter ska Sis således ha möjlighet att inom sitt sakområde skapa det närmare vårdinnehållet. Regeringen anser däremot att det är av yttersta vikt att barn och unga i den statliga barn- och ungdomsvården garanteras samma rätt till god hälso- och sjukvård och tandvård som andra barn, oavsett vilken region de vistas i. Tillgång och rätt till hälso- och sjukvård, inklusive tandvård, behöver därför säkerställas för denna målgrupp. Det gäller inte minst tillgången och rätten till psykiatrisk vård för barn och unga som är placerade i den statliga barn- och ungdomsvården. I detta sammanhang kan nämnas att frågor om bl.a. differentiering ingår i det uppdrag som regeringen har gett till den särskilda utredaren som ska se över den statliga barn- och ungdomsvårdens uppdrag och organisation.

När det gäller vilken målgrupp som Sis bör ansvara för delar regeringen Riksrevisionens uppfattning att det är viktigt att ansvarsfördelningen är så tydlig som möjligt när det gäller vilka samhällsaktörer som ska ta hand om de barn och unga som är i stort behov av kvalificerad vård och behandling. Enligt regeringens mening är dock inte heller detta något som bör regleras i Sis instruktion.

Regeringen anser således att det visserligen kan finnas ett behov av ytterligare förtydliganden i lagstiftningen men att det delvis också handlar om att fullt ut tillämpa den lagstiftning som finns inom det sociala området och inom hälso- och sjukvården.

Central in- och utskrivningsfunktion och fast tidsgräns för placering

Riksrevisionen rekommenderar att regeringen ska utreda frågan om att införa en fristående central in- och utskrivningsfunktion till de särskilda ungdomshemmen. Regeringen delar Riksrevisionens syn på behovet av en samlad och stärkt nationell samordning som bidrar till en mer enhetlig och ändamålsenlig matchning av vårdbehovet och platsanvisningen, och avser att utreda frågan. Enligt regeringens mening är det dock inte, som Riksrevisionen anser, primärt lagstiftningen som leder till att barn och unga är placerade på låsta avdelningar

på de särskilda ungdomshemmen för länge. Det finns flera bidragande orsaker till detta, t.ex. den ansträngda platssituation som råder inom Sis.

Riksrevisionen rekommenderar även att regeringen ska utreda om en fast tidsgräns bör införas för hur länge barn och unga får vara placerade på de särskilda ungdomshemmen. Enligt Sis årsredovisning för 2023 var genomsnittligt antal vård dygn vid utskrivning för de som vårdas enligt socialtjänstlagen (2001:453) och LVU på ett särskilt ungdomshem 214 dagar, dvs. cirka sju månader. Givetvis ska inget barn eller ungdom vara placerad längre än nödvändigt på ett särskilt ungdomshem eftersom en sådan vistelse är förenad med inskränkningar i den enskildes rörelsefrihet och kan vara påfrestande på flera sätt. Regeringen har därför förståelse för Riksrevisionens uppfattning att det finns skäl att överväga om en tidsgräns bör införas när det gäller hur länge barn och unga får vara placerade på de särskilda ungdomshemmen. Frågan om en fast tidsgräns är dock komplex och kräver därför en allsidig analys innan den kan övervägas.

Oberoende expertis i beslut om vård med stöd av LVU

Riksrevisionen rekommenderar regeringen att säkerställa att experter inom social barn- och ungdomsvård och barn- och ungdomspsykiatri involveras i ärenden om tvångsvård enligt LVU. Även regeringen anser att frågan om en ökad sakkunskap i LVU-processerna kan bidra till att barn och unga får den vård de har rätt till och behöver. Frågan har utretts tidigare, men regeringen har då bedömt att frågan om sakkunskap i ärenden och mål om vård enligt LVU behöver belysas ur ett vidare och mer praktiskt perspektiv än vad som gjorts i tidigare utredningar (SOU 2000:77 och SOU 2015:71). Regeringen beslutade därför den 1 december 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå åtgärder i syfte att stärka barnrättsperspektivet vid vård enligt LVU (dir. 2023:160). Utredaren ska bl.a. analysera och ta ställning till behovet av ökad sakkunskap i ärenden och mål om vård enligt LVU. Uppdraget ska redovisas senast den 28 augusti 2025.

Regeringens åtgärder med anledning av Riksrevisionens iakttagelser

Riksrevisionen bedömer att regeringen hittills inte har styrt i de frågor som är mest centrala för att åstadkomma en ändamålsenlig vård och behandling för samtliga placerade barn och unga. Riksrevisionen anser att Sis uppdrag är ottydligt formulerat såväl i instruktion som i lagstiftning. Detta gäller både vilka målgrupper Sis ska ta emot och vad Sis ska erbjuda i form av vård och behandling. Riksrevisionen har därför rekommenderat att regeringen ska tydliggöra myndighetens vård- och behandlingsuppdrag samt vilka målgrupper som ska placeras på de särskilda ungdomshemmen för att på så sätt säkerställa en effektiv vård och behandling.

Regeringen har vidtagit flera åtgärder som syftar till att genomlysas Sis uppdrag och säkerställa en effektiv vård och behandling. Åtgärderna redovisas i de följande avsnitten.

En reform av den statliga barn- och ungdomsvården utreds

Den 1 februari 2024 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att se över den statliga barn- och ungdomsvårdens uppdrag och organisation (dir. 2024:13). Syftet med reformen är att stärka den statliga barn- och ungdomsvårdens vårdande uppdrag och del i vårdkedjan för att säkerställa att barn och unga ges en trygg och kvalitativ vård, skola och behandling. Utredningen, som antagit namnet Utredningen om en reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård (S 2024:01), ska bl.a. analysera och föreslå vilka kärnuppdrag den statliga barn- och ungdomsvården ska ha för att vara ändamålsenlig. Uppdraget ska redovisas senast den 25 april 2025.

Ökad styrning genom förordningen med instruktion för Statens institutionsstyrelse

Regeringen har under 2024 beslutat om flera ändringar i instruktionen för Statens institutionsstyrelse. I en ny målbestämmelse tydliggörs att myndigheten ska svara för att de barn och unga som vårdas vid myndigheten får en god, ändamålsenlig och rättssäker vård som ger bättre förutsättningar för ett socialt fungerande liv utan missbruk, kriminalitet och annat socialt nedbrytande beteende (1 a §).

Regeringen har vidare genom en ändring i instruktionen möjliggjort för regeringen att tillsätta en överdirektör vid myndigheten (8 a §).

Regeringen har även ändrat i instruktionen så att det nu framgår att Sis särskilt ska svara för att antalet platser vid hemmen fortlöpande anpassas till behovet och att verksamheten ska vara utformad så att den tillgodoser behovet av trygghet och säkerhet för placerade barn, unga och vuxna (2 och 2 a §§).

Uppdrag för att förbättra vården

I regleringsbrevet för budgetåret 2024 gav regeringen Sis flera uppdrag som syftar till att förbättra vården på de särskilda ungdomshemmen.

Ett uppdrag avsåg en satsning på kvalitativ vård för flickor och innebar att Sis skulle analysera vilka olika typer av insatser som behövs för placerade flickor, vilka behov av insatser som uppfylls helt eller delvis och vilka behov som inte uppfylls. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet (Socialdepartementet) den 15 maj 2024.

Ett annat uppdrag innebar att Sis ska utveckla myndighetens normeringsarbete med t.ex. metodstöd i syfte att säkerställa en rättssäker och enhetlig rättstillämpning av de särskilda befogenheterna. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet (Socialdepartementet) den 6 maj 2024.

I samma regleringsbrev fick Sis även i uppdrag att vidta åtgärder för att göra myndighetens verksamhet känd samt tillgänglig och anpassad för barn, bl.a. genom att stärka möjligheterna för barn att framföra klagomål till någon som de inte är i beroendeställning till. Uppdraget ska redovisas senast den 28 februari 2025.

Regleringsbrevet innehöll också krav på återrapportering om bl.a. säkerhet och trygghet, flexibilitet och ändamålsenliga lokaler, kompetens och kvalitet samt skolresultat.

Regeringen har därutöver förlängt ett tidigare lämnat uppdrag till Socialstyrelsen om att genomföra utvecklingsinsatser för att stärka förutsättningarna för att placerade barn och unga ska få tillgång till en god hälso- och sjukvård, tandvård och en obruten skolgång. Uppdraget ska nu redovisas den 30 april 2027.

Regeringen har under 2024 även tagit initiativ till, och genomfört, rundabordssamtal med Sis, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Polismyndigheten, Specialfastigheter och företrädare för Stockholms, Göteborgs och Malmös kommuner samt Vårdföretagarna i syfte att hitta lösningar på platsbristen vid de särskilda ungdomshemmen. Den 19 september 2024 gav även regeringen Sis ett uppdrag om dels ett mer ändamålsenligt nyttjande av platser, dels ett samverkansuppdrag för att frigöra fler platser. Sis fick samtidigt i uppdrag att dels följa upp de nya särskilda befogenheterna som infördes den 15 maj 2024 (prop. 2023/24:81, bet. 2023/24:SoU25, rskr. 2023/24:172) i fråga om begränsningar och kontroll i fråga om elektroniska kommunikationstjänster och besök på särskilda ungdomshem, dels följa upp den befogenhet som föreslås i regeringens lagrådsremiss som beslutades den 19 september 2024 om att i vissa fall få besluta om avskildhet i anslutning till dygnsvilan. Uppdraget ska delredovisas senast den 7 maj 2025 och slutredovisas senast den 7 maj 2026.

Överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner

När det gäller regeringens styrning för att förbättra den sociala barn- och ungdomsvården på ett mer generellt plan kan även nämnas att det sedan 2012, genom årliga överenskommelser mellan regeringen och SKR, har avsatts medel till kommuner och regioner i syfte att utveckla arbetet med att främja psykisk hälsa, förebygga psykisk ohälsa och suicid samt att skapa förutsättningar för en god och tillgänglig vård och omsorg för personer med psykisk ohälsa. Även för 2024 har regeringen ingått en överenskommelse med SKR för att möjliggöra fortsatt hållbart utvecklingsarbete inom området som bidrar till förbättringar på nationell, regional och lokal nivå. Överenskommelsen avser även barn och unga med samsjuklighet placerade på Sis. Satsningen omfattar totalt ca 1,6 miljarder kronor.

Förstärkta anslag för höjd vårdkvalitet och trygghet på de särskilda ungdomshemmen

I budgetpropositionen för 2024 förstärktes Sis anslag med 145 miljoner kronor för 2024, 153 miljoner kronor för 2025 och 156 miljoner kronor för 2026 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 9 avsnitt 6, bet. 2023/24:SoU1, rskr. 2023/24:88). Anslagsförstärkningarna syftar till att stärka vårdkvalitet, kompetens, trygghet och säkerhet samt att vidareutveckla en differentierad vård och föryngra och anpassa lokalerna efter kapacitets- och vårdbehoven.

I vårändringsbudgeten för 2024 ökades anslaget till Sis med drygt 300 miljoner kronor för bl.a. fler platser för de som döms till sluten ungdomsvård och åtgärder kopplade till en ny lagstiftning som rör de särskilda befogenheter som får användas på de särskilda ungdomshemmen (prop. 2023/24:99 utg.omr. 9 avsnitt 5.9, bet. 2023/24:FiU21, rskr. 2023/24:246).

Regeringen har därtill i budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 9 avsnitt 6) föreslagit att Sis anslag ska förstärkas med 664 miljoner kronor för 2025, 649 miljoner kronor från 2026 och 577 miljoner kronor 2027.

Förslagen i betänkandet För barn och unga i samhällsvård bereds i Regeringskansliet

I betänkandet För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66) lämnas ett stort antal förslag som bl.a. syftar till att stärka tillgången till hälso- och sjukvård för barn och unga som placeras på bl.a. de särskilda ungdomshemmen. Betänkandet har remissbehandlats och förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet. Regeringen avser att gå vidare med många av utredningens förslag som bl.a. syftar till att stärka vårdkedjan för placerade barn och unga. Regeringen har därför i budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 9 avsnitt 6) föreslagit att 221,2 miljoner kronor avsätts för ändamålet 2025, 428 miljoner kronor för 2026, 425 miljoner kronor för 2027 och att 412,5 miljoner kronor därefter avsätts årligen.

En nationell samordnare för fler kvalitativa vårdplatser inom den sociala barn- och ungdomsvården

Regeringen har tillsatt en nationell samordnare som ska lämna förslag på hur det kan skapas fler platser i familjehem, hem för vård eller boende (HVB), stödboende och särskilda ungdomshem (S 2023:G). I samordnarens uppdrag ingår att ge kommuner och Sis stöd i deras arbete för att säkerställa kvaliteten i vården av barn och unga. Syftet är att tillförsäkra att barn och unga placeras i vårdformer som svarar mot barnets eller den unges behov. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2025.

En central in- och utskrivningsfunktion och fast tidsgräns för placering

Riksrevisionen har rekommenderat att regeringen lämnar tilläggsdirektiv till den pågående Utredningen om en reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård (S 2024:01) att utreda frågan om att införa en fristående central in- och utskrivningsfunktion till de särskilda ungdomshemmen och om en tidsgräns bör införas för hur länge barn och unga får vara placerade på de särskilda ungdomshemmen.

Regeringen delar Riksrevisionens syn på behovet av en samlad och stärkt nationell samordning som bidrar till en mer enhetlig och ändamålsenlig matchning av vårdbehovet och platsanvisningen. Regeringen avser därför att återkomma med uppdrag till en utredning för att åstadkomma mer ändamålsenliga och effektiva placeringar i den sociala barn- och ungdomsvården.

Regeringen bedömer att frågan om en fast tidsgräns är komplex och kräver en allsidig analys innan frågan kan övervägas. Regeringen kan därför få anledning att återkomma i frågan.

Sammanfattande slutsats

Mot bakgrund av de åtgärder som regeringen har vidtagit och planerar att vidta anser regeringen att det för närvarande inte finns skäl att vidta några ytterligare åtgärder utifrån de rekommendationer som Riksrevisionen har lämnat.

I och med denna skrivelse anser regeringen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Motionerna

Habilitering

I kommittémotion 2024/25:3267 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om habiliterande insatser. Frågan om huruvida Sis även bör ha ett habiliterande uppdrag behöver lyftas. Motionärerna anser att Sis bör läggas ned och menar därför att det inte är en framkomlig väg att ge ett nytt stort uppdrag. Det är dock uppenbart att unga som tillhör personkretsen för LSS och är placerade på Sis måste få tillgång till habiliterande insatser. Behovet av habilitering behöver uppmärksammas och tillgodoses på lämpligt sätt.

Målgrupp

I kommittémotion 2024/25:3267 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om målgruppen för Sis. Riksrevisionen rekommenderar att regeringen ska se över målgruppen för Sis. I sammanhanget lyfts frågan om avgränsningen när unga även skulle kunna vara i behov av psykiatrisk tvångsvård eller insatser enligt LSS. Enligt regeringen kan det visserligen finnas ett behov av ytterligare förtydliganden i lagstiftningen, men det handlar delvis också om att fullt ut tillämpa den lagstiftning som finns inom det sociala området och inom hälso- och sjukvården. Motionärerna anser att ett klagörande behövs.

Säkerställande av experter

I kommittémotion 2024/25:3267 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att säkerställa att experter involveras. Regeringen delar Riksrevisionens syn på behovet av en samlad och stärkt nationell samordning som bidrar till en mer enhetlig och ändamålsenlig matchning av vårdbehovet och platsanvisningen. Därför avser regeringen att återkomma med uppdrag till en utredning för att åstadkomma mer ändamålsenliga och effektiva placeringar i den sociala barn- och ungdomsvården. Detta blir därmed enligt motionärerna ett vagt framtida uppdrag som kommer att ta lång tid. Motionärerna anser att regeringen i stället

bör ta fasta på behovet av att expertis kopplas in för att bli ett stöd för att barns bästa ska tas till vara.

Kompetens

I kommittémotion 2024/25:3267 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om kompetenslyft. Riksrevisionen föreslår att Sis ska säkerställa att personalen har rätt kompetens för att bedriva vård och behandling på ett effektivt sätt utifrån barnens och ungdomarnas behov. Motionärerna anser dock att regeringen bör ta ytterligare initiativ för ett rejält kompetenslyft på området. En kompetenshöjning är aldrig obehövlig oavsett hur verksamheten framöver kommer att omorganiseras.

Överblick

I kommittémotion 2024/25:3267 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att på lämpligt sätt tillgängliggöra en överblick över allt som görs på området som rör insatser för barn och unga med vårdbehov som är placerade på Sis institutioner och insatser för att förebygga sådana placeringar. Motionärerna konstaterar att regeringen gör mycket på området och regeringen bör enligt motionärerna bidra med en överblick.

Uppföljning och redovisning

I kommittémotion 2024/25:3265 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör följa upp och redovisa vilket resultat de vidtagna åtgärderna som regeringen anför i regeringens skrivelse 2024/25:40 har gett för kvalitetsutvecklingen inom Sis. I yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen under den tid Sis består som myndighet årligen bör återkomma till riksdagen med en redovisning av myndighetens arbete.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar inledningsvis att Riksrevisionen framför att det är otydligt vilken vård och behandling som ska bedrivas på de särskilda ungdomshemmen. Regeringen delar delvis den uppfattningen. Regeringen anser vidare inte att det är lämpligt att i en instruktion till en myndighet detaljstyra innehållet i vården på det sätt som Riksrevisionen förefaller efterfråga, t.ex. i fråga om ett habiliterande uppdrag. Utskottet instämmer i regeringens bedömning. Mot denna bakgrund finns det enligt utskottet ingen anledning att föreslå någon åtgärd från riksdagen i frågan om habilitering. Motion 2024/25:3267 (MP) yrkande 4 bör därmed avslås.

När det gäller frågan om vilken målgrupp som Sis bör ansvara för delar utskottet regeringens och Riksrevisionens uppfattning att det är viktigt att

ansvarsfördelningen är så tydlig som möjligt när det gäller vilka samhällsaktörer som ska ta hand om de barn och unga som är i stort behov av kvalificerad vård och behandling. Enligt regeringens mening är dock inte heller detta något som bör regleras i Sis instruktion. Utskottet instämmer även i denna bedömning. Mot denna bakgrund finns det enligt utskottet inte skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagen. Motion 2024/25:3267 (MP) yrkande 3 bör därmed avslås.

Riksrevisionen rekommenderar regeringen att säkerställa att experter inom social barn- och ungdomsvård och barn- och ungdomspsykiatri involveras i ärenden om tvångsvård enligt LVU. Utskottet konstaterar att regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att föreslå åtgärder i syfte att stärka barnrättsperspektivet vid vård enligt LVU. Utredaren ska bl.a. analysera och ta ställning till behovet av ökad sakkunskap i ärenden och mål om vård enligt LVU. Uppdraget ska redovisas senast den 28 augusti 2025. Riksrevisionen har vidare rekommenderat att regeringen lämnar tilläggsdirektiv till den pågående Utredningen om en reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård att bl.a. utreda frågan om att införa en fristående central in- och utskrivningsfunktion till de särskilda ungdomshemmen. Utskottet delar regeringens och Riksrevisionens syn på behovet av en samlad och stärkt nationell samordning som bidrar till en mer enhetlig och ändamålsenlig matchning av vårdbehovet och platsanvisningen. Utskottet konstaterar att regeringen avser att återkomma med uppdrag till en utredning för att åstadkomma mer ändamålsenliga och effektiva placeringar i den sociala barn- och ungdomsvården. Utskottet anser därmed inte att riksdagen bör ta något initiativ när det gäller frågan om säkerställande av experter och därmed bör motion 2024/25:3267 (MP) yrkande 5 avslås.

När det gäller ett motionsyrkande om kompetens konstaterar utskottet att Riksrevisionen rekommenderar Sis att säkerställa att personalen på ungdomshemmen har rätt kompetens för att bedriva vård och behandling på ett effektivt sätt utifrån barnens och ungdomarnas behov. Utskottet konstaterar att regeringen i regleringsbrevet för budgetåret 2024 gav Sis flera uppdrag som syftar till att förbättra vården på de särskilda ungdomshemmen. Regleringsbrevet innehöll krav på återrapportering om bl.a. säkerhet och trygghet, flexibilitet och ändamålsenliga lokaler, kompetens och kvalitet samt skolresultat. Utskottet konstaterar vidare att Sis anslag förstärktes med 145 miljoner kronor för 2024 och förstärks även för 2025 och 2026. Anslagsförstärkningarna syftar bl.a. till att stärka vårdkvalitet, kompetens, trygghet och säkerhet. Utskottet är i nuläget inte berett att ta något initiativ i frågan och motion 2024/25:3267 (MP) yrkande 2 bör avslås.

Ett motionsyrkande tar upp frågan om en överblick över förslag för barn och unga med vårdbehov som är placerade på Sis institutioner och förslag för att förebygga sådana placeringar. I detta sammanhang kan nämnas att Socialdepartementet har blivit inbjudet till utskottet för att göra en genomgång av pågående utredningar och betänkanden som bereds i Regeringskansliet när det gäller barn- och ungdomsfrågor. Någon anledning för riksdagen att i detta

läge ta ett initiativ finns inte, och motion 2024/25:3267 (MP) yrkande 1 bör därmed avslås.

Riksdagen bör enligt utskottet inte heller ta något initiativ i frågan om uppföljning och redovisning, och därmed bör motion 2024/25:3265 (C) yrkandena 1 och 2 avslås.

Utskottet föreslår avslutningsvis att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Reservationer

1. Habilitering, punkt 1 (MP)

av Ulrika Westerlund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3267 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 4.

Ställningstagande

Jag anser att regeringen bör se över frågan om habiliterande insatser. Frågan om huruvida Sis även bör ha ett habiliterande uppdrag behöver lyftas. Jag anser att Sis bör läggas ned och menar därför att det inte är en framkomlig väg att ge ett nytt stort uppdrag. Det är dock uppenbart att unga som tillhör personkretsen för LSS och är placerade på Sis måste få tillgång till habiliterande insatser. Behovet av habilitering behöver uppmärksammas och tillgodoses på lämpligt sätt.

2. Målgrupp, punkt 2 (MP)

av Ulrika Westerlund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3267 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 3.

Ställningstagande

Jag anser, i likhet med Riksrevisionen, att regeringen bör se över frågan om målgruppen för Sis. Riksrevisionen rekommenderar att regeringen ska se över målgruppen för Sis. I sammanhanget lyfts frågan om avgränsningen när unga även skulle kunna vara i behov av psykiatrisk tvångsvård eller insatser enligt LSS. Enligt regeringen kan det visserligen finnas ett behov av ytterligare förtydliganden i lagstiftningen, men det handlar delvis också om att fullt ut

tillämpa den lagstiftning som finns inom det sociala området och inom hälso- och sjukvården. Jag anser att ett klargörande behövs.

3. Säkerställande av experter, punkt 3 (MP)

av Ulrika Westerlund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3267 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 5.

Ställningstagande

Jag anser att regeringen bör se över frågan om att säkerställa att experter involveras. Regeringen delar Riksrevisionens syn på behovet av en samlad och stärkt nationell samordning som bidrar till en mer enhetlig och ändamålsenlig matchning av vårdbehovet och platsanvisningen. Därför avser regeringen att återkomma med uppdrag till en utredning för att åstadkomma mer ändamålsenliga och effektiva placeringar i den sociala barn- och ungdomsvården. Detta blir därmed enligt min mening ett vagt framtida uppdrag som kommer att ta lång tid. Jag anser att regeringen i stället bör ta fasta på behovet av att expertis kopplas in för att bli ett stöd för att barns bästa ska tas till vara.

4. Kompetens, punkt 4 (V, MP)

av Ulrika Westerlund (MP) och Maj Karlsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3267 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi anser att regeringen bör se över frågan om kompetenslyft. Riksrevisionen föreslår att Sis ska säkerställa att personalen har rätt kompetens för att bedriva vård och behandling på ett effektivt sätt utifrån barnens och ungdomarnas behov. Vi anser dock att regeringen bör ta ytterligare initiativ för ett rejält

kompetenslyft på området. En kompetenshöjning är aldrig obehövlig oavsett hur verksamheten framöver kommer att omorganiseras.

5. Överblick, punkt 5 (MP)

av Ulrika Westerlund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3267 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 1.

Ställningstagande

Jag anser att regeringen bör se över frågan om att på lämpligt sätt tillgängliggöra en överblick över allt som görs på området som rör förslag för barn och unga med vårdbehov som är placerade på Sis institutioner och förslag för att förebygga sådana placeringar. Jag konstaterar att regeringen gör mycket på området och regeringen bör enligt min mening bidra med en överblick.

6. Uppföljning och redovisning, punkt 6 (V)

av Maj Karlsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3265 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 1 och

avslår motion

2024/25:3265 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 2.

Ställningstagande

Jag anser att regeringen bör följa upp och redovisa vilket resultat de vidtagna åtgärder som regeringen redogör för i skrivelsen har gett för kvalitetsutvecklingen inom Sis.

7. Uppföljning och redovisning, punkt 6 (C)

av Christofer Bergenblock (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3265 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Jag anser att regeringen bör följa upp och redovisa vilket resultat de vidtagna åtgärder som regeringen redogör för i skrivelsen har gett för kvalitetsutvecklingen inom Sis. Jag anser vidare att regeringen under den tid Sis består som myndighet årligen bör återkomma till riksdagen med en redovisning av myndighetens arbete.

Särskilt yttrande

Riksrevisionens rapport om Sis särskilda ungdomshem (S)

Mikael Dahlgvist (S), Anna Vikström (S), Gustaf Lantz (S), Karin Sundin (S) och Dzenan Cisiija (S) anför:

Riksrevisionen riktar allvarlig och relevant kritik mot hur ungdomsvården styrs och fungerar. Det är därför viktigt att de utredningar som nu arbetar föranleder åtgärder som kan avhjälpa de brister som lyfts fram i Riksrevisionens granskningsrapport.

Bristen på sakkunskap i ärenden och mål om vård enligt LVU riskerar att drabba enskilda barn hårt. Det är därför angeläget att det införs en reglering som säkerställer denna kompetens så snart som möjligt.

Vi kommer att fortsätta att noga följa arbetet med dessa frågor och återkomma med förslag om det finns skäl för det.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2024/25:40 Riksrevisionens rapport om SiS särskilda ungdomshem.

Följdmotionerna

2024/25:3265 av Martina Johansson m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör följa upp och redovisa vilket resultat de vidtagna åtgärderna som regeringen anför i regeringens skrivelse 2024/25:40 har gett för kvalitetsutvecklingen inom SiS och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen under den tid SiS består som myndighet årligen bör återkomma till riksdagen med en redovisning av myndighetens arbete och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3267 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att på lämpligt sätt tillgängliggöra en överblick över allt som görs på området som rör insatser för barn och unga med vårdbehov som är placerade på SiS institutioner och insatser för att förebygga sådana placeringar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kompetenslyft och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om målgruppen för SiS och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om habiliterande insatser och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att experter involveras och tillkännager detta för regeringen.